

УДК 312.6:311.3.004.12(477.87)

В.В. Скрип

ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЙОГО ЗДОРОВ'Я

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

Мета – вивчити і проаналізувати склад мешканців Закарпатської області та стан їхнього здоров'я як важливого чинника потреби населення в медичній допомозі.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження слугували статистичні звіти закладів охорони здоров'я Закарпатської області за період 2015 р. Використано бібліосемантичний та статистичний методи.

Результати. В області проживає 1256737 осіб, у т.ч. міське населення становить 462128 (36,8%), а сільське – 94609 (63,2%); 603177 (48,0%) чоловіків, 630071 (52,0%) жінка, із них 289935 дітей. В області мешкає 77867 (6,2%) осіб з особливими потребами. У 2015 р. показник народжуваності перевищував показник смертності населення: 13,3 проти 12,3 відповідно. Закарпатська область відноситься до регіонів, де відмічається природний приріст населення, який становить +1,0 на 1000 населення. В області спостерігаються високі показники: смертності населення внаслідок хвороб системи кровообігу (740,5); смертності дітей у віці 0–4 роки (на 10 тис. народжених живими – 25,0); смертності дітей у віці до 1 року внаслідок вроджених аномалій (39,3) і станів, що виникають у перинатальному періоді (34,5 на 10 тис. народжених живими); материнської смертності (11,9 на 100 тис. народжених живими). Реєструються високі показники захворюваності всього населення на хвороби системи кровообігу (4782,9), хвороби органів травлення (4229,4), хвороби ока та його додаткового апарату (3458,9), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (2878,9). Провідними класами хвороб щодо їх поширеності серед усього населення є хвороби системи кровообігу (51381,9 на 100 тис. населення), хвороби органів дихання (32496,0), хвороби органів травлення (16714,5), ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин (11736,7).

Висновки. Характеристика населення та медико-демографічної ситуації в області має бути використана при плануванні заходів із реформування системи охорони здоров'я.

Ключові слова: Закарпатська область, населення, характеристика, демографічна ситуація, захворюваність, поширеність хвороб.

Вступ

Одним із важливих завдань держави є збереження здоров'я населення як основного потенціалу виробничих ресурсів країни [2, 5]. Доведено, що здоров'я населення залежить від соціального та економічного благополуччя, спадковості, важливу роль відіграє здоровий спосіб життя, адекватне харчування, належні умови життя та побуту, стан навколишнього середовища [3, 4].

За результатами аналізу стану здоров'я населення України дослідники минулих років відмічали стали негативну тенденцію зростання захворюваності та поширеності хвороб, зменшення абсолютної кількості населення за рахунок збільшення смертності, більше того, прогнозувалося подальше зростання негативних змін цих показників, що стає загрозливим для національної безпеки [6, 8].

Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб серед різних вікових груп населення та закономірностей змін вищезазначених показників є

важливою складовою планування стратегічних напрямків розвитку галузі охорони здоров'я [1, 7, 9, 10].

Мета роботи – вивчити та проаналізувати склад жителів Закарпатської області та стан їхнього здоров'я як важливого чинника потреби населення в медичній допомозі.

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження слугували статистичні звіти закладів охорони здоров'я Закарпатської області за 2015 р. та дані обласного управління державної статистики. При виконанні роботи використано бібліосемантичний та статистичний методи.

Результати дослідження та їх обговорення

Відповідно до поставленої мети вивчено кількість населення, яке проживає в області, та його розподіл за місцем проживання (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика населення Закарпатської області, 2015 р. (осіб)

Загальна чисельність постійного населення	Усього	У т.ч.	
		міського	сільського
Усього	1256737	462128	794609
Чоловіки	603177	217617	385560
Жінки / у т.ч. фертильного віку	630071	244511 / 117803	409049 / 198425
Діти віком до 18 років	289935	104016	185919

За даними таблиці 1, в області проживає 1256737 осіб. Міське населення становить 462128 (36,8%), а сільське – 794609 (63,2%); 603177 (48,0%) чоловіків, 630071 (52,0%) жінок, із них 289935 дітей.

Далі, відповідно до програми дослідження, вивчено та проаналізовано структуру населення за віково-статевою характеристикою (табл. 2).

Таблиця 2

Структура постійного населення Закарпатської області за віком і статтю, 2015 р.

Вік, років	Обидві статі		Чоловіки		Жінки	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
0–1	36528	2,9	18795	3,1	17733	2,8
2–4	54901	4,4	28151	4,7	26750	4,2
5–14	154891	12,3	79779	13,2	75112	11,9
15–17	43615	3,8	22278	3,7	21337	3,4
18–19	31487	2,5	15947	2,6	15540	2,5
20–29	196929	15,7	99811	16,5	97118	15,4
30–39	195922	15,6	98614	16,3	97308	15,4
40–49	168270	13,4	83345	13,8	84925	13,5
50–59	166540	13,4	77338	12,8	89202	14,2
60–69	113873	9,1	48523	8,0	65350	10,4
70 і старші	93781	7,5	30596	5,1	63185	10,0
Усього	1256737	100,0	603177	100,0	630071	100,0

Аналіз наведених в табл. 2 даних свідчить, що у віковій структурі населення в області найбільше проживає осіб у віці 20–29 років – 196929 осіб (15,7%), 30–39 років – 195922 осіб (15,6%), 40–49 та 50–59 років (по 13,4%); найменше населення у віці 18–19 років (2,5%) та до 1 року життя (2,9%).

Серед чоловіків найбільшу частку становлять особи у віці 20–29, 30–39 та 40–49 років (відповідно 16,5%, 16,3% та 13,8%), а найменшу – у віці 18–19 років (2,6%) та до 1 року життя (3,1%).

Серед жінок найбільшу частку складають особи у віці 20–29, 30–39 та 50–59 років (відповідно 15,4%, 15,4% та 14,2%), а найменшу – у віці 18–19 років (2,5%) та до 1 року життя – 2,8%.

Слід відмітити достовірну різницю в структурі частки чоловіків і жінок пенсійного віку (відповідно 13,1% та 20,4%).

Також вивчено та проаналізовано кількість окремих контингентів населення області, які потребують спеціальної уваги від закладів охорони здоров'я (табл. 3).

Таблиця 3

Контингенти населення з особливими потребами в Закарпатській області, 2015 р. (% від загальної кількості населення області)

Контингент населення	Абс.	%
Інваліди війни	1933	0,2
Учасники бойових дій	6337	0,5
Учасники війни	1808	0,1
Інші особи, прирівняні до них за пільгами	2538	0,2
Інваліди з дитинства	14016	1,1
Інваліди внаслідок загального захворювання	46387	3,7
Інваліди внаслідок трудового каліцтва та професійного захворювання	1148	0,1
Громадяни, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС	3700	0,3
Усього	77867	6,2

За даними табл. 3, в області проживає 77867 (6,2%) осіб з особливими потребами, які потребують особливого нагляду з боку закладів охорони здоров'я. Найбільшу частку даної категорії населення становлять інваліди

внаслідок загального захворювання – 46387 (3,7%) та інваліди з дитинства – 14016 (1,1%).

У дослідженні проведено аналіз демографічної ситуації в області (табл. 4).

Таблиця 4

Показники демографічної ситуації в Закарпатській області, 2015 р.

Показник	Значення
Середня очікувана тривалість життя (років)	71,16
- чоловіки (років)	66,99
- жінки (років)	75,26
Загальний коефіцієнт народжуваності (на 1000 населення)	13,3
- смертність (на 1000 населення)	12,3
- природний приріст (на 1000 населення)	+1,0
Смертність усього населення за причинами смерті (на 100 тис. населення):	
- злоякісні новоутворення	144,9
- хвороби системи кровообігу	740,5
- хвороби органів дихання	35,7
- нещасні випадки, отруєння та травми	65,2
Смертність дітей у віці 0–17 років (на 10 тис. відповідного віку), усього, у т.ч. за причинами:	10,2
- хвороби органів дихання	0,8
- хвороби нервової системи	0,4
- хвороби органів кровообігу	0,3
- зовнішні причини смерті	2,3
Смертність дітей у віці 0–4 роки (на 10 тис. народжених живими), усього, у т.ч. за причинами:	25,0
- інфекційні та паразитарні хвороби	0,6
- хвороби органів дихання	2,3
- хвороби нервової системи	0,7
- вроджені аномалії	8,9
- зовнішні причини смерті	3,7
Мертвонароджуваність	5,3
Смертність дітей у віці до 1 року (на 1000 народжених живими)	10,5
Смертність дітей у віці до 1 року за причинами (на 10 тис. народжених живими):	
- інфекційні та паразитарні хвороби	1,2
- хвороби органів дихання	7,1
- вроджені аномалії	39,3
- стани, що виникають у перинатальному періоді	34,5
- нещасні випадки, травми, отруєння та деякі наслідки дії зовнішніх чинників	13,7
Перинатальна смертність (на 1000 народжених живими і мертвими)	8,2
Рання неонатальна смертність (на 1000 народжених живими)	2,9
Неонатальна смертність (на 1000 народжених живими)	4,9
Постнеонатальна смертність (на 1000 народжених живими)	2,0
Материнська смертність (на 100 тис. народжених живими)	11,9
Сумарний коефіцієнт народжуваності (середня кількість дітей, народжених однією жінкою)	1,942

За даними табл. 4, у 2015 р. показник народжуваності перевищував показник смертності населення (відповідно 13,3 проти 12,3). Закарпатська область відноситься до регіонів, де відмічається природний приріст населення. Він становить +1,0 на 1000 населення. Незважаючи на позитивний природний приріст, сумарний коефіцієнт народжуваності в області залишається недостатнім для відтворення населення і дорівнює 1,942. В області спостерігаються високі показники смертності

всього населення внаслідок хвороб системи кровообігу (740,5), смертності дітей у віці 0–4 роки (на 10 тис. народжених живими – 25,0), смертності дітей у віці до 1 року внаслідок вроджених аномалій (39,3) та станів, що виникають у перинатальному періоді (34,5 на 10 тис. народжених живими), а також материнської смертності (11,9 на 100 тис. народжених живими).

Наступним кроком дослідження було вивчення показників захворюваності населення області (табл. 5).

Таблиця 5
Захворюваність населення
Закарпатської області, 2015 р. (на 100 тис. населення)

Клас хвороб, нозологічна одиниця	Усього населення / дітей до 18 років
Усі хвороби, у т.ч.:	60515,1 / 98031,0
- інфекційні та паразитарні, у т.ч.:	1566,4 / 2924,0
- туберкульоз активний (усі форми)	59,6 / 7,6
- сифіліс	6,6 / 2,1
- гонококова інфекція	6,3 / 0,3
- новоутворення, з них:	649,1 / 406,0
- злоякісні новоутворення	234,7 / 14,1
- у т.ч. у II–IV стадіях (%)	39,9 / 7,3
- хвороби крові і кровотворних органів	719,0 / 2124,0
- ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин	1682,5 / 2728,0
- розлади психіки та поведінки	175,5 / 299,0
- хронічні алкогольні синдроми (хронічний алкоголізм)	93,9 / 0
- гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози)	4,5 / 4,8
- розлади психіки від вживання наркотичних речовин (наркоманії)	2,3 / 0
- хвороби нервової системи	1505,4 / 1867,0
- хвороби ока та його придаткового апарату	3458,9 / 3754,0
- хвороби вуха та соскоподібного відростка	1890,5 / 3006,0
- хвороби системи кровообігу, у т.ч.:	4782,9 / 641,0
- ішемічна хвороба*	1857,3 / 0
- цереброваскулярні хвороби*	633,2 / 0
- хвороби органів дихання	27167,0 / 60326,0
- хвороби органів травлення	4229,4 / 5737,0
- хвороби шкіри та підшкірної клітковини	2878,9 / 5524,0
- хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	2270,9 / 1543,0
- хвороби сечостатевої системи	2435,1 / 1469,0
- окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	0 / 711,0
- природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	136,4 / 509,0
- травми та отруєння	3770,8 / 4204,0
- СНІД (кількість випадків)	52 / 0
- ВІЛ-інфіковані	71 / 12

Примітка (тут і далі): * – показники розраховані на доросле населення 18 років і старші.

За даними табл. 5, в області відмічаються високі показники захворюваності всього населення на хвороби системи кровообігу (4782,9), хвороби органів травлення (4229,4), хвороби ока та його придаткового апарату (3458,9), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (2878,9). Високим в області є рівень травм та отруєнь (3770,8 на 100 тис. усього населення та 4204,0 на 100 тис. дитячого населення). Слід зазначити, що показники захворюваності дитячого населення за певними класами хвороб перевищують показники захворюваності всього населення. До таких класів відносяться: інфекційні та паразитарні хвороби (1,87 разу), ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин (1,62 разу), розлади психіки та поведінки (1,70 разу), хвороби

нервової системи (1,24 разу), хвороби ока та його придаткового апарату (1,09 разу), хвороби вуха та соскоподібного відростка (1,59 разу), хвороби органів дихання (2,22 разу), хвороби органів травлення (1,36 разу), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (1,92 разу), травми та отруєння (1,11 разу), природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії (3,33 разу), хвороби крові і кровотворних органів (2,95 разу). У дитячого населення зареєстровано перевищення, порівняно з усім населенням, показника захворюваності на гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози) на 0,3 на 100 тис. населення.

Далі вивчено показники поширеності хвороб серед населення Закарпатської області (табл. 6).

Таблиця 6

 Поширеність хвороб серед населення
Закарпатської області, 2015 р. (на 100 тис. населення)

Клас хвороб, нозологічна одиниця	Усього населення / дітей до 18 років
Усі хвороби, у т.ч.:	158506,1 / 135576,0
- інфекційні та паразитарні, у т.ч.:	2530,0 / 3446,0
- туберкульоз активний (усі форми)	117,7 / 7,2
- сифіліс	40,6 / 2,1
- гонококова інфекція	9,5 / 0,3
- новоутворення, з них:	2937,0 / 1158,0
- злоякісні новоутворення	1666,3 / 54,5
- у т.ч. у III–IV стадіях (%)	20,4 / 11,4
- хвороби крові і кровотворних органів	2054,0 / 5166,0
- ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин	11736,7 / 9815,0
- розлади психіки та поведінки	2490,8 / 2123,0
- хронічні алкогольні синдроми (хронічний алкоголізм)	1370,5 / 0
- гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози)	9,2 / 4,8
- розлади психіки від вживання наркотичних речовин (наркоманії)	20,1 / 0
- хвороби нервової системи	3789,8 / 4506,0
- хвороби ока та його придаткового апарату	6508,3 / 7051,0
- хвороби вуха та соскоподібного відростка	2476,3 / 3358,0
- хвороби системи кровообігу, у т.ч.:	51381,9 / 2468,0
- ішемічна хвороба*	25687,6 / 0
- цереброваскулярні хвороби*	2839,3 / 0
- хвороби органів дихання	32496,0 / 65378,0
- хвороби органів травлення	16714,5 / 9148,0
- хвороби шкіри та підшкірної клітковини	3700,3 / 6805,0
- хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	5981,4 / 4206,0
- хвороби сечостатевої системи	5768,5 / 2630,0
- окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	0 / 711,0
- природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	872,3 / 2918,0
- травми та отруєння	4006,5 / 4391,0
- СНІД (кількість випадків)	124 / 5
- ВІЛ-інфіковані	421 / 45

Аналіз наведених у табл. 6 даних вказує на те, що провідними класами хвороб щодо їх поширеності серед усього населення є хвороби системи кровообігу (51381,9 на 100 тис. населення), хвороби органів дихання (32496,0), хвороби органів травлення (16714,5), ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин (11736,7). Провідними класами хвороб, що визначають їх поширеність серед дитячого населення області, є: хвороби органів дихання (65378,0), ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин (9815,0), хвороби органів травлення (9148,0), хвороби ока та його придаткового апарату (7051,0), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (6805,0), хвороби крові і кровотворних органів (5166,0).

Висновки

Характеристика населення та медико-демографічної ситуації в області має бути використана при плануванні заходів із реформування системи охорони здоров'я.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням мережі, структури, потужності та показників діяльності закладів охорони здоров'я різних рівнів надання медичної допомоги.

Література

1. *Визначення проблемних регіонів України за станом здоров'я населення працездатного віку на основі аналізу динаміки змін показників захворюваності та їх середньострокових прогнозних тенденцій* / Г. О. Слабкий, Ю. Б. Яценко, Т. К. Кульчицька [та ін.] // Інф. лист про нововведення в системі охорони здоров'я. – Київ, 2010. – 4 с.
2. *Доклад о состоянии здравоохранения в мире, 2002 г. Уменьшение риска, содействие здоровому образу жизни.* – Женева : ВОЗ, 2002. – 16 с.
3. *Європейська база даних «Здоров'я для всіх»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euro.who.int/hfad?language=Russian>. – Назва з екрана.
4. *Здоров'я людини та демографія. Досвід Європи* // Світовий банк. – 2010. – 72 с.
5. *Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір* / Е. М. Лібанова, Т. В. Боліла, Ю. В. Горемікіна [та ін.] ; за ред. Е. М. Лібанової ; НАН України, Ін-т демографії та соц. досліджень. – Київ : Ін-т демографії та соц. досліджень НАН України, 2008. – 314 с.
6. *Медведовська Н. В. Сучасний стан здоров'я населення працездатного віку в Україні* / Н. В. Медведовська // Україна. Здоров'я нації. – 2010. – № 2 (14). – С. 24–33.
7. *Медведовська Н. В. Характеристика регіональних особливостей стану здоров'я дорослого населення України* / Н. В. Медведовська // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2009 рік; за ред. З. М. Митника. – Київ, 2010. – С. 154–167.
8. *Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2005–2006 роки.* – Київ, 2007. – 307 с.
9. *Стратегія предупреждения хронических заболеваний в Европе.* – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 2005. – 64 с.
10. *Трагедія, якої можна уникнути: Подолання в Україні кризи здоров'я людини. Досвід Європи* // Здоров'я людини та демографія : звіт. – Київ : ВЕРСО-04, 2009. – 72 с.

Дата надходження рукопису до редакції: 02.09.2016 р.

**Характеристика населения Закарпатской области
и основные показатели его здоровья***В.В. Скрип*

ГУ «Украинский институт стратегических исследований
Министерства здравоохранения Украины»,
г. Киев, Украина

Цель – изучить и проанализировать состав жителей Закарпатской области и состояние их здоровья как важного фактора потребности населения в медицинской помощи.

Материалы и методы. Материалами исследования стали статистические отчеты учреждений здравоохранения Закарпатской области за 2015 г. Используются библиосемантический и статистический методы.

Результаты. В области проживает 1256737 лиц, в т.ч. городское население составляет 462128 (36,8%), а сельское – 94609 (63,2%); 603177 (48,0%) мужчин, 630071 (52,0%) женщины, из них 289935 детей. В области проживает 77867 (6,2%) лиц с особыми потребностями. В 2015 г. показатель рождаемости превышал показатель смертности населения: 13,3 против 12,3 соответственно. Закарпатская область относится к регионам, где отмечается естественный прирост населения, который составляет +1,0 на 1000 населения. В области наблюдаются высокие показатели: смертности населения вследствие болезней системы кровообращения (740,5); смертности детей в возрасте 0–4 года (на 10 тыс. рожденных живыми – 25,0); смертности детей в возрасте до 1 года в результате врожденных аномалий (39,3) и состояний, которые возникают в перинатальном периоде (34,5 на 10 тыс. рожденных живыми); материнской смертности (11,9 на 100 тыс. рожденных живыми). Регистрируются высокие показатели заболеваемости всего населения болезнями системы кровообращения (4782,9), болезнями органов пищеварения (4229,4), болезнями глаза и его придаточного аппарата (3458,9), болезнями кожи и подкожной клетчатки (2878,9). Ведущими классами болезней относительно их распространенности среди всего населения являются болезни системы кровообращения (51381,9 на 100 тыс. населения), болезни органов дыхания (32496,0), болезни органов пищеварения (16714,5), эндокринные болезни, расстройства питания и обмена веществ (11736,7).

Выводы. Характеристика населения и медико-демографической ситуации в области должна быть использована при планировании мероприятий по реформированию системы здравоохранения.

Ключевые слова: Закарпатская область, население, характеристика, демографическая ситуация, заболеваемость, распространенность болезней.

**Characteristics of the population
of Transcarpathian region
and the main indicators of health***V.V. Skryp*

PE “Ukrainian Institute of Strategic Researches
of MHC of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Purpose – to study and analyze the composition of the residents of the Transcarpathian region and their state of health as an important factor of population health care needs.

Materials and methods. Research used statistical reports of health facilities of the Transcarpathian region for 2015. Bibliosemantic and statistical methods were used.

Results. The region is home to 1,256,737 people, including the urban population of 462,128 (36.8%), and agriculture – 94,609 (63.2%); 603,177 (48.0%) men, 630,071 (52.0%) women, including 289,935 children. The region is home to 77,867 (6.2%) of persons with special needs. In 2015, the birth rate exceeded the mortality rate of the population: 13.3 vs. 12.3, respectively. Transcarpathian region is a region where there is a natural increase of population, which amounts to 1.0 per 1000 population. In the region there are high rates: mortality due to diseases of the circulatory system (740.5); mortality in children 0–4 years old (10 thousand live births – 25.0); children under the age of 1 year as a result of congenital anomalies (39.3) and states that occur in the perinatal period (34.5 per 10 thousand live births); maternal mortality rate (11.9 per 100 thousand live births). Records the highest incidence rates of the total population of the circulatory system diseases (4,782.9), digestive diseases (4,229.4), diseases of the eye and adnexa (3,458.9), diseases of the skin and subcutaneous tissue (2,878.9). The leading classes of disease relative to their prevalence in the general population are diseases of the circulatory system (51,381.9 per 100 thousand population), respiratory diseases (32,496.0), digestive diseases (16,714.5), endocrine diseases, nutritional and metabolic (11,736.7).

Conclusions. Characteristics of the population and the medical and demographic situation in the region should be used in the planning of measures to reform the health system.

Key words: Transcarpathian region, population characteristics, demographics, morbidity, prevalence of diseases.

Відомості про автора

Скрип Василь Васильович – пошукувач ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.